

II MIĘDZYKONFERENCJOWE KOŁOKWIUM
GRUNWALDZKIE

„Wkład Wschodu i Zachodu w wojskowość średniowiecznej Europy Środkowej” — tak brzmiał temat symposium, które zgromadziło w dniach 5—6 grudnia 1990 r. w Mierkach koło Olsztyńska badaczy litewskich, łotewskich, rosyjskich i polskich. Organizatorem spotkania był Zakład Archeologii Polski Środkowej Instytutu Historii Kultury Materialnej PAN w Łodzi.

W trakcie dwudniowych obrad wygłoszono 11 referatów i 4 komunikaty, które objęły szeroką panoramę zagadnień wykraczających nierzadko poza ramy wyznaczone w tytule symposium. Kilka wystąpień poświęconych było (V. P. Nikonorov i V. A. Gončarovskij z Leningradu, M. Mielczarek) katafraktom, antycznym jeźdźcom walczącym w ciężkim uzbrojeniu. W dotychczasowej literaturze przeważały opinie o wschodnim pochodzeniu (sarmackim, partyjskim) tego typu oddziałów, w dyskusji sugerowano jednak (A. Nadolski, Z. Żygulski jun., V. P. Nikonorov) możliwość wpływów dwustronnych, zarówno wschodnich, jak i zachodnich, które doprowadzić miały do wykształcenia się wyspecjalizowanych wojowników przesadzających często o losach bitew.

Najdalej na wschód sięgnął referat G. V. Dłużnevskoj z Leningradu, która mówiła o uzbrojeniu jeźdźcy i konia na stepach Azji Centralnej IX—XII w.

Z taktyką wojowania w średniowieczu i z organizacją wojska wiązała się druga grupa referatów. A. Nikžentaitis (Wilno) przedstawiał te zagadnienia na przykładzie Litwy od XIII do połowy XV w., zwracając uwagę na wyraźną ewolucję polegającą na doskonaleniu bardzo prymitywnego początkowo uzbrojenia oraz przejmowaniu elementów taktyki wojsk chrześcijańskich. Zaliczyć tu należy m. in. wprowadzenie na Litwie podziaru na chorągwie. A. N. Kirpičnikov (Leningrad) zastanawiał się nad specyfiką taktyki zastosowanej przez Aleksandra, zwanego później Newskim, w bitwie ze Szwedami nad Newą w 1240 r. Ocena tej bitwy musi poza tym uwzględniać całą późniejszą tradycję, gdyż w kategoriach czysto militarnych nie było to wydarzenie zbyt wielkiego formatu. Z. Żygulski (jun.) analizując sposób walczenia oparty na szyku taborowym słusznie podkreślił zasługi wojsk husyckich w jego udoskonaleniu, pokazywał również przykłady wpływów wojskowości husyckiej na różne kraje europejskie. Tematyka czeska zdominowała też referat W. Iwańczaka, który rozważając kwestię wojowników najemnych podkreślił ich rolę jako ważnego czynnika w systemie międzynarodowych powiązań ziem czeskich w średniowieczu. Zwłaszcza w końcu wieków średnich rycerstwo czeskie było bardzo poszukiwane w Europie.

Materiał archeologiczny stanowił podstawę źródłową wystąpień M. Atgazisa (Ryga), V. Kazakevičiūsa (Wilno) i W. Świętosławskiego. Dwaj pierwsi skupili uwagę na wpływach obcych na uzbrojenie Bałtów, W. Świętosławski zaś poddał analizie znaleziska broni typu mongolskiego z ziem polskich. Ostatni autor konstatując ich stosunkowo niewielką ilość postawił pytanie, czy w tym kontekście liczne relacje zabytków piśmiennictwa o ogromnych zniszczeniach dokonanych przez wojska tatarsko-mongolskie na ziemiach polskich nie są przesadzone.

Fortyfikacje litewskie i krzyżackie stanowiły przedmiot zainteresowania A. Kuncevičiūsa z Wilna (ciekawe uwagi o planie i umocnieniach zamku wileńskiego połączone z projekcją filmu o prowadzonych ostatnio na zamku wykopaliskach archeologicznych i pracach konserwatorskich) i T. Poklewskiego (interesująca, chociaż wymagająca jeszcze weryfikacji teza o wpływie jeńców litewskich na styl budownictwa obronnego w twierdzach krzyżackich).

W bogatej problematyce symposium uwzględniono również zagadnienia z pogranicza kultury i obyczajowości. M. Adamczewski zaprezentował komunikat o wyobrażeniach broni w polskiej heraldyce średniowiecznej, J. Szymczak zaś mówił o turnieju rycerskim w Polsce piastowskiej.

Konferencję podsumował jej gospodarz, prof. A. Nadolski.

Wojciech Iwańczak
(Warszawa)